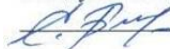

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри психології
протокол № 1 від 25 серпня 2021 р.
завідувач кафедри
 професор Олена БЛИНОВА

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ / ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ В НОРМІ ТА ПАТОЛОГІЇ

Освітньо-наукова програма «Психологія»
Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
Спеціальність 053 Психологія
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Херсон 2021

Назва навчальної дисципліни / освітньої компоненти	Психологія розвитку в нормі та патології
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
Кількість кредитів / годин	5 кредитів / 150 год
Викладач (і)	Доктор психологічних наук, професор, професор кафедри спеціальної освіти Яковлева Світлана Дмитрівна
Посилання на сайт	https://www.kspu.edu/About/Faculty/IPHS/ChairGenSocialPsychology.aspx
Контактний тел.	(050) 3961470
E-mail викладача	cdyakovleva@gmail.com

1. Анотація курсу

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Психологія розвитку в нормі та патології» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 053 Психологія.

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія розвитку в нормі та патології» дати майбутньому психологу сучасні знання про особливості психічного розвитку дітей в нормі та дітей з особливими освітніми потребами, про механізми перебігу психічних процесів в нормативному розвитку та пов'язаних з порушенням психіки, визначити корекційно-розвивальні підходи та методи діагностики.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

1. Ознайомити здобувачів з методами психологічного та психопатологічного дослідження та можливостями корекції психічних порушень розвитку;
2. Надати знання про відмінності у закономірностях нормативного та аномального психічного розвитку, про структуру дефекту та її вплив на проблеми соціалізації дітей з порушеннями психічного розвитку на відміну від дітей з нормативним розвитком;
3. Сформувати вміння проводити патопсихологічне дослідження з діагностичною метою.
4. Використовувати індивідуальний підхід до дітей з психофізичними вадами розвитку.
5. Дати знання про етіологію, патогенез порушення розумового розвитку, класифікації розумової відсталості, причини, які викликають порушення розумового розвитку набутого генезу та пов'язану з генетичними порушеннями, порушення розумового розвитку при захворюваннях соматичного походження,

інфекційних захворюваннях, травмах нервової системи, пов'язані з порушеннями обміну речовин в організмі та з пухлинами головного мозку.

2. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної, у тому числі дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних психологічних знань та професійної психологічної практики.

Загальні компетентності:

ЗК 7. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Фахові компетентності:

ФК 6. Здатність до професійної діяльності у галузі прикладної психології та ефективного надання психологічних послуг.

– Здатність оцінити структуру дефекту при порушеннях мовлення, інтелекту, потенційні можливості розвитку різних сторін особистості дітей і підлітків з порушеннями психофізичного розвитку.

– Здатність оцінити клініко-фізіологічні особливості і закономірності фізичного і психічного розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Програмні результати навчання:

ПРН 8. Демонструвати прихильність до норм професійної етики, міжкультурної толерантності, професійних цінностей у науковій / практичній діяльності.

ПРН 12. Володіти навичками надання професійної психологічної допомоги у різних життєвих ситуаціях.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ І ФОРМИ ОЦІНЮВАННЯ

Результати навчання	Методи викладання і навчання	Форми оцінювання
ПРН-8. Демонструвати прихильність до норм професійної етики, міжкультурної толерантності, професійних цінностей у науковій / практичній діяльності. ПРН-12. Володіти навичками надання професійної психологічної допомоги у різних життєвих ситуаціях.	Лекція Дискусія Виконання творчого завдання: експертиза програм емпіричних досліджень	Поточний контроль Підсумковий контроль

3. Програма курсу на поточний навчальний рік

Кількість кредитів/годин	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)
5 / 150	10 / 16	10 / 14	100

4. **Технічне й програмне забезпечення/обладнання:** лекційний матеріал, методичні розробки, тести, ситуаційні задачі, інформація з інтернету.

5. **Політика курсу.** Для успішного складання підсумкового контролю з дисципліни вимагається 100 % відвідування занять як лекційних, так і семінарських. Пропуск понад 25% занять без поважної причини буде оцінено як FX. Високо цінується академічна доброчесність.

6. **Схема курсу**

Тематичний план

№ з/п	Теми занять	Форма роботи	Кількість годин
Модуль 1. Психологія вікового розвитку дитини в нормі			
Тема 1	Основні закономірності психічного розвитку дитини. Стан психічного розвитку дітей молодшого віку (період немовляти, діти до 3-х років) Практична частина: Визначення стану розвитку дітей молодшого віку	Лекція Практичне заняття	2 год 2 год
Тема 2	Розвиток психічних процесів дітей дошкільного віку з нормативним розвитком. Гра як ведуча дальність дитини у дошкільному віці. Формування психологічних передумов трудової діяльності. Практична частина: Дослідження поняття «Психологія вікового розвитку»	Лекція Практичне заняття	2 год 2 год
Тема 3	Психічний розвиток дітей молодшого шкільного віку. Загальна характеристика навчальної діяльності та умови розвитку навчальної діяльності у дитячому віці. Практична частина: Рушійні сили психічного розвитку в нормі	Лекція Практичне заняття	2 год 2 год
Тема 4	Розвиток відчуття та сприйняття дитини з нормативним розвитком. Психологічні основи сенсорного сприйняття. Сприйняття простору та часу. Практична частина: Дослідження сенсорних процесів.	Лекція Практичне заняття	2 год 2 год

Тема 5	Розвиток уваги в дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Шляхи та засоби організації та підтримання уваги. Практична частина: Методи дослідження уваги.	Лекція	2 год
		Практичне заняття	2 год
Модуль 2 Особливості психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами			
Тема 6	Розвиток пам'яті та мислення у дитячому віці. Етапи розвитку мислення. Види мислення. Вікові психологічні новотвори у сфері мислення. Практична частина: Методики визначення стану мовленнєвої діяльності.	Лекція	2 год
		Практичне заняття	2 год
Тема 7	Становлення мовлення в дітей. Розвиток мовлення як засобу комунікації. Розвиток плануючої функції мовлення. Практична частина: Методи дослідження та розвитку мовленнєвої функції.	Лекція	2 год
		Практичне заняття	2 год
Тема 8	Інтелектуальний розвиток дітей підліткового та юнацького віку. Практична частина: Методи дослідження психічних процесів у віковій психології	Лекція	2 год
		Практичне заняття	2 год
Тема 9	Психологічні основи формування особистості дитини різних вікових груп та різних нозологічних форм. Практична частина: Діагностичні критерії дослідження психічних процесів при нормативному розвитку	Лекція	2 год
		Практичне заняття	2 год
Тема 10	Стан психічного розвитку дітей різних нозологічних груп молодшого віку з порушеннями у розвитку Практична частина: Особливості діагностики психічних процесів в дітей з ООП різних вікових категорій та різних нозологічних форм	Лекція	2 год
		Практичне заняття	2 год
Тема 11	Особливості розвитку психологічних складових у дітей молодшого шкільного віку різних нозологічних груп з порушенням у розвитку Практична частина: Розвиток та удосконалення вікових психічних процесів. Особливості вищих психічних функцій в дітей з психофізичними порушеннями	Лекція	2 год
		Практичне заняття	2 год
Тема 12	Психічний розвиток дітей підліткового та юнацького віку з ООП різних вікових категорій. Особливості характеру в підлітків. Типологія акцентуацій в підлітків.	Лекція	2 год
Тема 13	Психологічні особливості підліткового віку. Індивідуально-типологічні проблеми підліткового віку дітей з психофізичними порушеннями. Практична частина: Групова психотерапія підлітків з проблемою у розвитку	Лекція	2 год
		Практичне заняття	2 год

7. Система оцінювання та вимоги

Політика щодо подолання академічної неуспішності: негативну оцінку можна підвищити, для цього здобувачеві надається одна спроба. Якщо здобувач не засвоїв тему, пропустивши з поважної причини заняття, він може одержати консультацію у викладача та скласти тему. Ідентичні роботи, представлені різними здобувачами не оцінюються (зараховується 0 балів за кожну роботу). Додаткові бали (максимально 10) аспірант може набрати за рахунок неформальної освіти в межах освітньої траєкторії курсу (проходження вебінару, курсу підвищення кваліфікації тощо з одержанням відповідного сертифіката та наданням покликання на веб-сторінку). Підсумкова оцінка за вивчення освітньої компоненти складає 100 балів (за аудиторну роботу – 40 балів, за самостійну – 20 балів, екзамен – 40 балів). Максимальний бал за заняття здобувач одержує у разі вільного володіння матеріалом зі всіх питань плану заняття, спеціальною термінологією, активної участі в обговоренні питань та виконання завдань за планом заняття, при цьому висловлює аргументовано власну думку щодо досліджуваного явища, аналізує, співставляє та порівнює, використовує додаткові джерела інформації.

Змістовий модуль 1. Психологія вікового розвитку дитини в нормі – 30 балів, з яких 25 – аудиторна робота (за кожне практичне заняття – 5 балів), 5 – самостійна.

Змістовий модуль 2. Особливості психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами – 30 балів, з яких 25 – аудиторна робота (за кожне практичне заняття – 5 балів (з урахуванням коефіцієнту 0,7), 10 – самостійна.

Критерії оцінювання здобувачів на практичних заняттях

Кількість балів	Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів
5	відмінно	Відповідь або виконання завдання характеризується правильністю та повнотою без допомоги викладача. Здобувач вільно володіє термінологією з теми, логічно викладає матеріал, може самостійно навести приклади із власних спостережень, провести порівняльний аналіз явищ, що висвітлюються. Рівень відповіді або виконання завдання є творчим.
4	добре	Відповідь або виконання завдання характеризується повнотою з незначними огріхами, що виправляються студентом самостійно без надання допомоги з боку викладача. Здобувач володіє матеріалом з теми, використовує терміни, може дати їм визначення. Викладення матеріалу з теми є чітким, логічним з наведенням прикладів із власних спостережень, використанням знань із суміжних дисциплін. Порівняльний аналіз явищ, що висвітлюються, виконує за допомогою консультації викладача (за навідними питаннями). Рівень відповіді або виконання завдання є продуктивним.

3	задовільно	Відповідь або виконання завдання характеризується неповнотою і проводяться за допомогою консультації викладача. Здобувач неточно використовує терміни або зазнає труднощів під час характеристики визначень ключових понять теми. Під час проведення порівняльного аналізу досліджуваного явища спостерігається порушення логічності та точності. Необхідна консультативна допомога з боку викладача. Рівень відповіді або виконання завдання є репродуктивним.
1-2	незадовільно	Відповідь або виконання завдання характеризується неправильністю та фрагментарністю, відбуваються під керівництвом викладача. Теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою курсу, засвоєно частково, необхідні практичні уміння не сформовано.

Критерії оцінювання самостійної роботи здобувачів

Кількість балів	Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень аспірантів
5	відмінно	Завдання виконано вчасно, його зміст у повному обсязі розкриває тему дослідження, оформлення відповідає всім вимогам до даного виду роботи. Здобувач системно володіє матеріалом і може презентувати його перед аудиторією, у тому числі і за допомогою НІТ, має власну думку щодо викладеного матеріалу, здатен її аргументувати, робить висновки
4	добре	Завдання виконано вчасно, його зміст у повному обсязі розкриває тему дослідження, оформлення відповідає всім вимогам до даного виду роботи. Здобувач володіє матеріалом і може презентувати його перед аудиторією.
3	задовільно	Завдання виконано вчасно, його зміст поверхнево або фрагментарно розкриває тему дослідження, оформлення відповідає всім вимогам до даного виду роботи. Здобувач не проводить аналізу джерел, з яких було отримано інформацію, не здатен узагальнити та систематизувати матеріал, зазнає труднощів під час презентації проведеного дослідження перед аудиторією.
1-2	незадовільно	Завдання виконано невчасно і є дублюванням відомих джерел інформації. Оформлення не відповідає вимогам, що висуваються до даного виду робіт. Здобувач не орієнтується у змісті представленого матеріалу. Завдання не виконано або не дотримано кодексу доброчесності

Критерії оцінювання відповіді здобувача на екзамені

Кількість балів	Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів
38-40	відмінно	Відповідь характеризується повнотою, глибокими, системними знаннями, вільним використанням термінології з наведенням прикладів та розкриттям теоретичних та

		методичних засад подолання недорозвинення мовлення у дітей. Під час викладення матеріалу здобувач використовує знання із суміжних дисциплін, зокрема з логопедії. Рівень відповіді – творчий.
35-37	добре	Відповідь характеризується повнотою, глибокими, системними знаннями, вільним використанням термінології з наведенням прикладів та розкриттям теоретичних та методичних засад подолання недорозвинення мовлення у дітей. Викладення матеріалу відбувається на продуктивному рівні.
32-34	добре	Відповідь характеризується повнотою засвоєння теоретичного матеріалу. Знання здобувача є достатніми для розкриття питання, він вільно користується термінологією, може розкрити методичні засади подолання недорозвинення мовлення у дітей, Допущені огріхи та помилки виправляє самостійно. Рівень відповіді – репродуктивний.
29-31	задовільно	Відповідь характеризується повнотою засвоєння теоретичного матеріалу. Здобувач відтворює основний матеріал за поданою викладачем схемою, засвоєні знання не може самостійно пов'язати із практичною діяльністю. Рівень відповіді - репродуктивний
20-28	задовільно	Відповідь характеризується фрагментарністю, неповнотою засвоєння теоретичного матеріалу. Викладення матеріалу відбувається з численними огріхами та порушенням логіки, на репродуктивному рівні.
0-19	незадовільно	Відповідь відсутня або не відображає зміст питань.

9. Шкала оцінювання у ХДУ за ЄКТС

Сума балів /Local grade	Оцінка ЄКТС		Оцінка за національною шкалою/ National grade	
			для екзамену, диференційованого заліку, курсового проєкту (роботи)	для заліку
90 – 100	A	Excellent	Відмінно	Зараховано /Passed
82-89	B	Good	Добре	
74-81	C			
64-73	D	Satisfactory	Задовільно	
60-63	E			
35-59	FX	Fail	Незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано /Fail
1-34	F		Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

10. ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Здобувачі у навчанні керуються «Положенням про академічну доброчесність учасників освітнього процесу ХДУ (наказ від 06.04.2021 №419-Д) <http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/?id=c158569d-2e0d-493a-8b2c-545cee8d28a6>;

11. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна

1. Вавіна Л., Засенко В., Колупаєва А., Сак Т., Софій Н., Таранченко О. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. К.: Генеза, 2004. 152 с.
2. Колупаєва А.А, Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. К.: “Самміт-Книга”, 2009. 272 с. (Серія “Інклюзивна освіта”).
3. Колупаєва А.А. До проблеми понятійно-термінологічних визначень у сучасній спеціальній педагогіці. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі*: Наук.-метод. зб. Випуск 8. К., 2006. С. 105-109.
4. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. К.: САММІТ-книга, 2008.
5. Колупаєва А.А. Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання в європейських країнах. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. К.: Університет „Україна”. 2006. С. 174-175.
6. Матвєєва М. П., Миронова С. П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку: Навчально-методичний посібник. Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський державний університет, 2005. 164 с.
7. 15.Миронова С. П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.
8. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: Навчальний посібник. Кам’янець-Подільський: Аксіома, 2009. 308 с.
9. Периодизация развития детей от 0 до 3 лет в пределах возрастной нормы / справочное пособие. / Ярощук Т.Г., Олейник В.Н. Иркутск. ГАУ ИО ЦПММиСП, 2018. 39 с.
10. Палій А. А. Диференціальна психологія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Академвидав, 2010. 432 с.
11. Пантюк. Т.І., Невмержицька О.В., Пантюк М.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. 2-ге видання, доповнене і перероблене. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. 324с
12. Рубинштейн С. Л. Психология умственно отсталого школьника: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. 3-е изд., пераб. и доп. М. : Просвещение, 2009. 192 с.
13. Синьов В. М. Корекційна педагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. Частина I. 238 с.
14. Синьов В. М., Матвєєва М. П., Хохліна М. П. Психологія розумово відсталої дитини: Підручник. К. : Знання, 2008. 246 с.
15. Стадненко Н. М., Матвєєва М. П., Обухівська А. Г. Нариси з олігофренопсихології / за заг.ред. Н. М. Стадненко. Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002. 200 с.
16. Яковлева С. Д. Анатомо-фізіологічні та клінічні основи дефектології: Навч. посібник. Херсон: В.С. Вишемирський, 2012 с.

17. Яковлева С. Д. Особливості прояву психофізіологічних функцій у дітей з вадами розвитку: Монографія. Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2013. 11 с.
18. Яковлева С.Д. «Психологічний супровід дітей з порушенням психофізичного розвитку (нейрофізіологічний підхід). *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць*: вип. 13 / за ред. О. Гаврилова, В. Синьова. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори – 2006», 2019. С. 351-359.
19. Яковлева С.Д. Вплив емоційно-мотиваційної сфери на навчальну діяльність дітей з порушеним інтелектом. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка*. Вип. 38: Збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2019. С. 214–223. DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2019.38.31
20. Яковлева С.Д. Слободянюк Г.В. Взаємодія вчителя та асистента вчителя початкових класів інклюзивної освіти у світлі концепції «Нова українська школа». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2019. Вип. 4. С.276-282.
21. Яковлева С.Д., Фроленкова Л.М. Практикум. Мовленнєві і сенсорні системи та їх порушення: Практикум з робочим зошитом. 2020. 120 с.
22. Svitlana Yakovleva Digital didactics as a new model in the theory of education. *Revista Inclusiones*. Volumen 7 / Número Especial / Abril – Junio 2020. pp. 257–275. Web of Science

Додаткова

23. Матюхина М. В., Михальчик Т. С, Прокина Н. Ф. Возрастная и педагогическая психология: Учеб. пособие для студентов пед. ин.-тов. по спец. № 2121 Педагогика и методика начального образования / Под ред. М. В. Гамезо. М. : Просвещение, 2004. 256 с.
24. Забрамная С. Д. Умственная отсталость и отграничения ее от сходных состояний. М. : Просвещение, 2011. 112 с.
25. Леонтьев А. А. Психология общения. 2-е изд., исп. и доп. М. : Смысл, 2009. 365 с.
26. Психологические особенности детей и подростков с проблемами в развитии. Изучение и психокоррекция / под ред. проф. У.В. Ульенковой. СПб. : Питер, 2007. 304 с.
27. Рубинштейн С. Л. Психология умственно отсталого школьника: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. 3-е изд., пераб. и доп. М. : Просвещение, 2009. 192 с.
28. Соколов Э. В. Культура и личность. Л. : Наука, 2002. 228 с.
29. Специальная педагогика: учебное пособие / под ред. Н. М. Назаровой. М. : Академия, 2000. 400 с.
30. Смирнова Е.О., Галигузова Л. Н., Ермолова Т.В., Мещерякова С.Ю. Диагностика психического развития детей от рождения до 3 лет: Методическое пособие для практических психологов. 2-е изд.
31. Выготский Л.С. Проблемы дефектологии. М., 1994
32. Забрамная С.Д. Психолого-педагогическая диагностика умственного развития детей. М., 1995.
33. Коломинский Я Л., Панько Е.А., Игумнов С.А. Психическое развитие детей в норме и патологии . СПб.: Питер, 2004.480 с.
34. Потапова В.В., Федоренко М.В. Психология развития: норма и патология. – учебно-методическое пособие для студентов изучающих психологию развития, возрастную психологию, специальную психологию, родителей из приемных семей. Казань: К(П)ФУ, 2014. 138с.
35. Блейхер В.М., Крук И.В. Практическая патопсихология. Ростов-на-Дону: Феникс, 1996.

36. Микиртумов Б.Е., Кошавцев А.Г., Гречаный С.В. Клиническая психиатрия раннего детского возраста. СПб.: Питер, 2001.
37. Рубинштейн С.Я. Психология умственно отсталого школьника. М., 1986.
38. Выготский Л. С. Психология развития человека. М.: Изд-во «Смысл»; Изд-во «Эксмо», 2005. 1136 с.: ил. (Библиотека всемирной психологии).]
39. Кузнецова Л. В. Основы специальной психологии: учебное пособие / Л. В. Кузнецова, Л. И. Переслени, Л. И. Солнцева и др.; под ред. Л. В. Кузнецовой. 4-е изд., стер. М. : Академия, 2007. 480 с.

Интернет-ресурсы :

35. <http://www.sciencedaily.com/releases/2014/09/140921223559.htm>
36. http://psyedu.ru/journal/2014/4/Leonova_Shatova_Shcherbakova.phtml